

DĚTSKÝ SVĚT

Snad všichni rodiče se snaží pro své dítě zabezpečit „to nejlepší“. Týká se to pochopitelně i výběru mateřské školy – vždyť jde často o první místo, kde bude jejich milovaná ratolest pravidelně trávit hojně času bez rodičovské péče a láskyplné náruče. V dnešní době vedle klasických školek existují i různé tzv. alternativní, které mohou na první pohled působit jako „rozhodně lepší“. Jenže to vůbec nemusí být tak jednoznačné... Než pro své dítě zvolíte jakoukoliv školku, je vhodné se důkladně zamyslet nad tím, zda se pro ně skutečně hodí.

Alternativní *versus* klasické školky

Co je vhodné pro moje dítě?

Alternativní školky rostou poslední dobou jako houby po dešti. V nabídce předškolních zařízení dnes můžete vybírat ze skutečně bohatého menu, mezi nejznámější u nás patří školky montessoriovské, waldorfské či daltonské. Všechny jsou postavené na individuálním přístupu k dítěti a rozvoji jeho sebevědomí a samostatnosti. Na limitovanou skupinku dětí připadá jedna vstřícná učitelka, která se snaží vštípit dítěti principy a styl výchovy dané školky.

Společným jmenovatelem alternativních školek je logicky také alternativní prostředí, odlišné od toho, které známe z klasických škol a školek. V neposlední řadě se liší také od prostředí, kam většina dětí po školce nastoupí – od klasické základní školy. Pomineme-li stres a zátěž, které novopečenému prvňáčkovi chystá zcela jistě náročný první půlrok v lavici, plný změn a povinností, nabízí se otázka, zdali nejsou děti z alternativních školek v nevýhodě, zbytečně zatížené dalšími novinkami, jako je například třída s lavicemi, hluk ve třídě, nemožnost svobodné volby toho, co se chci učit, rozvrh hodin, autoritativní přístup učitele, testy a úkoly na čas a známkování. Pedagogové z alternativních školek tvrdí, že děti od nich odcházejí natolik silné, sebejisté a koncentrované, že se zvykáním si na nové prostředí žádný problém nemají. Je však dobré si připomenout, že každé dítě má jinou národu. Senzitivnější děti, které na změny reagují velmi citlivě a trvá jim, než si zvyknou, být zaskočené mohou. To se však může stát i při přechodu z klasické školky. Myslet je tedy třeba především na to, že první třída a první paní učitelka jsou tím zásadně rozhodujícím momentem v celém vzdělávání dítěte, ať prvňáček přichází z jakéhokoli školkového prostředí.

Jedna lepší než druhá? Záleží na učiteli

Váháte-li, zda pro své dítě zvolit školkou státní (klasickou), či alternativní (zaměřenou), pak vás zřejmě nepotěšíme: s definitivním rozhodnutím si vždy budete muset poradit sami a řídit se vlastní intuicí. Záleží totiž na tom, co pro své dítě chcete a co chce ono samo. Pokud v něm od malička pěstujete samostatnost a vnitřní disciplínu, pak vám bude blízké volit mezi školkami alternativními. Měsíční školné je sice určitým zásahem do rodinného rozpočtu, budete mít ale víceméně jistotu, že se ve školce vašemu dítěti věnují dle určitých – vám blízkých – pravidel.

Jisté je pouze jedno: dobrou školkou dělá dobrý učitel. I kdybyste svému dítěti platili předražené zařízení, do něhož by ho vozil osobní řidič, a k dítěti by se v něm chovali jako ke korunovačnímu klenotu, spokojenost a odpovídající rozvoj dítěte si stejně nepojistíte. Není až tak důležité hledat školkou podle vybavení či zaměření, důležitější je potkat tu správnou paní učitelku a cítit, že je naladěná na stejnou vlnu jako váš potomek. Proto se nebojte obejít školek několik a domluvit si osobní schůzku přímo s pedagogem. Jen tak budete mít jistotu, že je vaše dítě v dobrých rukou.

Učitel by měl dítě umět vhodně motivovat a vést. Jeho správný přístup si hlídejte během celé předškolní docházky. Může se stát, že například změnou pedagoga úroveň výchovy klesne či se posune jiným směrem – takový případ může vést až ke změně školky. Sledujte, zda dítěti styl výchovy a principy mateřské školy vyhovují. S pobytem ve školce přichází ruku v ruce také změny v jeho chování, které můžete vítat s nadšením, nebo se jich zaleknout. A někdy až praxe a určitá doba strávená v konkrétní školce ukáže, zda je pro dítě tím správným zařízením, či ne. Každopádně je dobré naslouchat dítěti a pružně reagovat na jeho názory a přání.

Příběh

Jitka (32), Anička (4) a Kubík (1)

Naše Anička začala chodit do Montessori školky, protože ve státní pro ni nebylo místo. Zpočátku jsme byli všichni nadšení. Přístup, jaký učitelky k dětem měly, byl ohromující: pro každého byla chvilka k rozmluvě, k pohlázení nebo uklidnění v případě, že nastal stýskací pláč. Andulka si taky pobřečela, ale po dvou měsících se do školky těšila a až na ty věčné nemoci, které domů nosila, bylo všechno v pořádku.

Jenže po čase se Anička začala měnit, poprvé jsem si toho všimla na hřišti. Všude spousta dětí, smích, křiku... Děti si spolu hrály, jen naše Andulka k nim nechtěla. Raději si vzala kyblík a nabírala kamínky u mě. Když jsem se jí zeptala, proč si nejde hrát s dětmi, naprosto mě odzbrojila svou odpovědí: „Maminko, ty děti nejsou znormalizované.“ Teprve později jsem si přečetla, že tento pojem označuje děti „hulákající, litající od hračky k hračce, nesoustředěné“. Prostě ty, co nejsou „montessori“. Stejně se pak Anička chovala i na oslavě narozenin své kamarádky, kde se mezi ostatní děti nezapojila vůbec.

V důrazné podpoře dětského ega ve školce nám doma Andulka přerůstala přes hlavu. Víím, že svůj podíl na tom má i její věk a tak-

zvaná první puberta, ale stejně... Andulka začala být generál a všechny naše výchovné postupy, které dosud celkem dobře zabíraly a na které jsme byly obě zvyklé, že platí, najednou nezmohly nic. Všechno se točilo jen kolem „já chci, já nechci a bude to tak, jak já budu chtít“. Nevěděli jsme si s tím rady. Další věc byla, že ke konci roku už Andulka do školky nechtěla. Stěžovala si, že ji to ve školce nebaví, že by si chtěla hrát s klasickými hračkami, a ne jen pracovat s pomůckami na koberečku nebo u stolečku. Navíc mi ve školce pro ni chyběl i pohyb, který tato pedagogika nezahrnuje. Poslední kapkou ale bylo líčení zážitku z plavání jiné maminky z téže školky. Její dcera měla na plavání závodit. Jenže děti z Montessori školek neznají soutěžní prostředí. A tak zatímco všechny děti po startu vystřelily jako šipky k cíli, její dcera nevěděla, o co jde, a byla zmatená. Plavala klidně dál svá tempa, v půlce bazénu se dokonce vrátila zpátky a nechápavě pak zírala na ostatní děti, jak si šukaly na čelo a ptaly se jí, co to předváděla, proč jako nezavodila s nimi, jestli je normální... Uvědomila jsem si, že jsou ty děti alespoň v něčem úplně jiné. A trochu jsem se toho zalekla. Alternativní školky prostě nejsou naší cestou.

Dítě se mění

Dítě se výchově školky přirozeně přizpůsobí. Možná vás překvapí, že viditelné změny by u správné alternativní školky měly být znát již po prvním měsíci pobytu ve školce. Jak říká Vlasta Hillebrandová, která již 15 let provozuje Montessori školkou v Jablonci nad Nisou, dítě se ze všeho nejdřív většinou stane samostatnějším: „Dítě dokáže mnoho věcí udělat samo, např. nalít si pití, obléknout se, namazat chléb... Vše se postupně prohlubuje a na konci školního roku je dítě koncentrovanejší, klidnější, obratnější, svobodnější... Vždy ale záleží na individualitě každého jedince a také na rodině, zda podobným způsobem vedou dítě i doma.“ To vás však může, stejně jako paní Jitku, i zaskočit. „Pokud chtějí rodiče zvolit alternativní školkou, například Montessori, měli by se seznámit s jejími principy. Určitě se do mateřské školky zajít předem podívat a získat odpovědi na své otázky od fundované osoby. Je potřeba také zvážit, zda je jejich výchova částečně v souladu s principy školky a zda chtějí, aby jejich dítě po ukončení docházky v MŠ začalo chodit do ZŠ Montessori, či klasické základní školy.“

Jak již bylo řečeno: dítě se nové výchově a pravidlům rychle přizpůsobí, proto je namístě volit takový styl výchovy, který je vám a vaší rodině blízký. Nastalá změna vás pak nemůže nemile překvapit. „Každá školka dítě určitým způsobem mění,“ říká Nina Kodýmová z Mezinárodní Montessori školky a jeslíček Vrbičky v Praze 4. „Žádná ale zásadně nezmění jeho geneticky dané vlohy, jen některé zvýrazní a jiné oslabí, a právě v tom se jednotlivé školky díky odlišným přístupům učitelů liší. Montessori školka podle mě svým přístupem v dítěti podporuje to, co je mu přirozené, dává mu možnost to své v sobě najít a projevit. Je pravda, že montessori děti bývají, jiné – otevřenější, sebevědomější, samostatnější, s jasnými názory, které bez obav sdělují, jsou klidnější a soustředěnější při nějaké činnosti. Také však, podle mých zkušeností, bývají

Učení mě moc baví, ale Aničku prý ne

Dá se předpokládat, že v dětech z alternativních školek bude touha po znalostech a vědomostech významně větší, a tím se mohou od svých spolužáků částečně lišit. „Nezastírám, že bude-li to možné, budu usilovat o to, aby moje dcery v montessori pokračovaly i po školce. Pokud se to ale nepovede, věřím, že už budou dostatečně silné, aby bez větší újmy unesly to, že jsou jiné. Myslím, že každý z nás se v dětství setkal s nepochopením nebo posměchem kvůli různým „odlišnostem“. Málodko byl ve třídě ten populární, ke kterému si nikdo nic nedovolil, a ani tato popularita nebyla věčná, většina z nás si občas nějakou posměšnou poznámku vyslechla. Myslím, že ti, kteří měli zdravé sebevědomí, ji nesli lépe než ti, kteří žili ve strachu z nepřijetí, v pocitu, že lidé mě budou mít rádi, jen budu-li takový, jakého mě chtějí mít,“ říká Nina Kodýmová.

Mohou být děti z alternativních školek v klasické základní škole terčem posměšků jen proto, že chtějí vědět a znát víc? Nepocítí dosavadní přednost nakonec jako stigma, které je v dětském kolektivu zařadí mezi neoblíbené šprty? Podle Niny Kodýmové tato situace v první třídě rozhodně nehrozí a navíc – nadchne-li učitel dítě k učení a svým nesprávným přístupem v něm touhu po vědomostech zadusí, dítě se brzy přizpůsobí kolektivu a zájem o znalosti postupně degraduje do „obecné roviny“.

Nejde však jen o projevovaný zájem o učení. Děti z alternativních školek přicházejí dle slov Vlasty Hillebrandové do první třídy velmi dobře vybaveny a tato výbava je pro ně velkou výhodou po celý, nejen školní, život. „Naše předškolní děti, dle mého názoru, jsou na ZŠ připravené velmi dobře a v mnoha oblastech mají daleko více vědomostí. Je to ovšem individuální. Studenti různých vysokých pedagogických škol dělali v rámci diplomových prací porovnání např. matematických představ v Montessori MŠ a v tradičních MŠ. Ukázalo se, že předškolní děti v Montessori mají rozvinutější počátky abstraktního myšlení, mají větší slovní zásobu v této oblasti a používají složitější početní operace. Všechny tyto dovednosti souvisí jak s připraveným prostředím, tak s využitím senzitivních fází, kdy se dítě učí velmi, velmi lehce. Vlastně se neučí, absorbuje, protože chce a protože ho to baví. Pokud ale Montessori MŠ nemá dostatek montessoriovského materiálu nebo dostatek zkušeností (začíná), pak bych jako rodič požádala o intenzivnější přípravu na školu. Připravenost na školu ale není ze zákona výstupem mateřských škol.“

sociálně velmi zdatné a nemívají v kontaktu s ostatními dětmi problémy – umějí si stát za svým a ohradit se, když se jim něco děje, říct, co se jim nelíbí, umějí diskutovat. Protože mají zdravé sebevědomí a vnitřní jistotu, že jsou „dobré“ takové, jaké jsou, nepřipadají jim jejich odlišnost špatná, nevnímají ji jako problém.“ Jako problém ji však můžete vnímat vy jako rodiče. Musíte totiž počítat s tím, že alternativní přístup přináší nové nároky na výchovu, a také je dobré se připravit na případné negativní reakce vašeho okolí. „Jsme zvyklí na to, že děti mají být poslušné. Často se pak stává, že když je dítě otevřené a sebevědomě odmítne náš požadavek, překvapí nás to, nevíme, jak reagovat, a vnímáme to jako drzost. Když se

podobně zachová dospělý, je to pro nás normální – buď to přijmeme a podle toho se zařídíme, nebo diskutujeme a hledáme dohodu, kompromis. Tak by to ale mělo být i s dětmi,“ říká Kodýmová a přidává vlastní zkušenost: „Včera hlídala mé dcery babička. Chtěla s nimi jít ven a holky jí řekly, že ven nepůjdou, protože se jim nechce. Babička mi okamžitě telefonovala, že neví, co s nimi, tohle prý je ta moje svobodná výchova, děti jsou drzé a dělají si, co chtějí, šéfuji nám. Ve skutečnosti měly holky rozdělanou práci, kterou chtěly dodělat. Společně jsme se domluvily, že až ji dodělají, půjdou s babičkou ven. Po této diskusi nebyl s procházkou žádný problém.“

A co škola?

Zatím se vám to zdá předčasné – vaše robátko nedávno sfouklo tři svíčky na narozeninovém dortu, a už abyste myslela na školu? Svůj důvod to samozřejmě má: právě školka hraje v předškolním věku u dítěte v přípravě na první zazvonění klíčovou roli. A mnozí rodiče zrovna tehdy dostanou strach, zda bude jejich dítě v alternativní školce dostatečně připravované na přestup do základní školy a především – jestli nebude „vykolejené“ z odlišného přístupu učitelů, dětí a prostředí.

Některé alternativní školky nabízí ve svém programu i tzv. „adaptační program“, jehož cílem je připravit děti na frontální výuku na základní škole (frontální výuka je způsob vyučování, v němž učitel pracuje hromadně se všemi žáky ve třídě jednou společnou formou, se stejným obsahem činnosti, tomu odpovídá také uspořádání prostoru učebny). Někde takový program probíhá formou odpoledních kroužků, jinde děti jednou týdně konkrétní základní školu navštěvují. Příprava dítěte na frontální výuku může probíhat i tak, že se děti ve školce pozvolna seznamují s úkoly na čas, s testy, s autoritou učitele a s nemožností volby předmětu.

Zdá se, že v tomto mohou být děti z klasických školek ve výhodě. Při přestupu z klasické školky do základní školy se nemusejí seznamovat s novým prostředím a stylem výuky a mohou se soustředit na své nově nabyté povinnosti. Podle Vlasty Hillebrandové a Niny Kodýmové však ani děti z alternativní školky většinou žádný problém nepocítují. „Zpětná vazba od rodičů dětí, které nastoupily do tradiční školy, je vcelku příznivá. Udávají, že děti jsou sebejisté, komunikativní, takže nástup bez problémů. Někteří udávali, že jejich dítě zpočátku plakalo, že je tam velký rámus, jiné začalo slabikovat, přestože již plyně četlo. Když se ho pak ptali, proč to dělá, řeklo, že paní učitelka chválí ty, co slabikují. To, co může být úskalím, jsou právě větší vědomosti v některých předmětech a větší zájem o učení. Zpětná vazba od některých učitelů běžných škol bývá taková: Oni se nás nebojí, oni s námi diskutují,“ říká Vlasta Hillebrandová.

Skutečnost, že by přestup z alternativní školky do klasické základní školy byl pro dítě matoucí či stresující, odmítá i Eva Líbalová z Waldorfské MŠ z Prahy 6: „Děti nevyvrůstají v žádném skleníkovém prostředí a mají dost příležitostí setkávat se i s jinými dětmi v klasickém prostředí. My žádné zvláštní metody zvykání si na frontální výchovu nepoužíváme. Dítě se na vstup do života a školy připravuje postupně v mateřské škole i v rodině a je to zcela bez problémů.“

Co je pro mě nejlepší, ti řeknu já, mamí...

Zda dáte své dítě do školky klasické, či soukromé, to musíte zvážit jen vy sami. Jen vy jako rodiče znáte své dítě natolik, abyste dokázali odhadnout, v jakém prostředí se bude cítit a rozvíjet nejlépe. Některým dětem vyhovuje přístup individuální, jiné potřebují prostředí školky klasické.

Vlasta Hillebrandová vzpomíná na případy, kdy děti potřebovaly spíše klasickou školu. „Případ první: dítě masivně hyperaktivní se sklonem k agresivitě. Rodiče se domnívali, že

by Montessori systém mohl jejich synka zklidnit, ale naopak. Ticho a klid ho velmi provokovalo a po třech měsících jsme se dohodli na změně MŠ. Jiný dítě

toužilo po hračkách a potřebovalo, aby mu někdo říkal: teď udělej to, teď tohle. Rodiče, ač neradi, po naší intervenci změnili MŠ a dítě začalo být šťastné. Nebo bylo zase dítě šťastné v systému MM, ale rodiče ho po pár měsících dali do jiné MŠ, když zjistili, že je dítě „přestává potřebovat“.

Jiné děti naopak alternativní přístup doslova vrátí do života. Dokazuje to případ chlapčka, který ve svých čtyřech letech neuměl mluvit, k dorozumívání používal pouze dvě slova

(máma a brm brm), nedokázal sám uspokojit základní hygienické a osobní dovednosti a byl k ostatním spíše agresivní (rodinná situace byla spíše negativní, dítěti se nikdo nevěnoval). Potkali jsme se v Montessori školce, kde ho trpělivá a laskavá péče učitelek za pouhý rok změnila ve vysoce komunikativního, šikovného chlapce, který se sám pasoval na „vůdce dětské bandy“ a začal pomáhat menším dětem s oblékáním a přípravou občerstvení. A takových případů je spousta. Každému dítěti jednoduše vyhovuje jiný přístup. Správně se jistě rozhodnete tehdy, budete-li jednat v souladu s potřebami a tužbami dítěte a necháte ho, aby vám ono samo dalo najevo, kam patří.

Na co je třeba pamatovat, když chcete zvolit alternativní školu:

- ❑ Volte školu s takovými principy a zásadami, které jsou blízké vašim výchovným postupům a zásadám.
- ❑ Při výběru alternativní školky vždy pečlivě zjišťujte, zda výchova a výuka probíhá skutečně tak, jak je deklarováno, a že ve školce pracují vyškolení a fundovaní pedagogové. Informujte se, jaké možnosti přípravy na první třídu školka nabízí.
- ❑ Vždy sledujte, jak je dítě ve školce spokojené.
- ❑ Podporujte dítě v jeho dosavadním rozvoji i po přestupu do „klasické“ základní školky a buďte mu oporou v případných situacích, kdy si samo neví rady nebo je zmatené (např. že chtít vědět a učit se je správné, i když ostatní si to třeba nemyslí).

PŘÍPRAVILA: Alena Čádková
a redakce MAMA a já

Na www.alternativniskoly.cz se dozvíte podrobnosti nejen o Montessori pedagogice, ale také o dalších možných alternativních způsobech vzdělávání, jako jsou například waldorfská pedagogika, program Začít spolu, Daltonský plán, projekty lesních školek či domácí vzdělávání. U všech jsou uvedeny odkazy na oficiální weby, jež se tím kterým přístupem zabývají, a seznamy dostupné literatury o konkrétním alternativním směru.

SLOVO ODBORNÍKA

PhDr. Ilona Špaňhelová, dětská psycholožka

Dítě, rodič a výběr mateřské školy

Mnozí rodiče nemohou řešit výběr mateřské školy, žijí v malém městě nebo na vesnici a jsou rádi, pokud se jejich dítě do školky dostane. Jsou ale také rodiče, kteří výběr mají. Jak se v něm zorientovat? Prvotně by se rodiče měli jít do mateřské školy podívat a mělo by jim to být umožněno. Doporučuji, aby tam šli oba dva. Žena a muž si všimnou každý jiných věcí a pak se mohou odpovědněji rozhodovat ve vztahu ke svému dítěti. Pro každého bude mít jistě „dobrá“ školka jiná kritéria. Zkuste si je konkrétně napsat nebo říct, abyste věděli, co při návštěvě vnímat, na co se zaměřit.

Rodič by měl vnímat, že ve školce funguje:

- ❑ Zájem učitele o dítě – učitel dokáže dítě vnímat, pomoci mu, pohladit ho, povzbudit. Není tedy vyhořelý ve své profesi.
- ❑ Činnost s dětmi – školka je aktivní, má rozvěšené obrázky dětí, jsou tam vidět pomůcky, bohaté nástěnky...
- ❑ Řád – rodič se má zeptat na to, jak probíhá ve školce den, a má mu být odpovězeno, jaké zaměstnání ve školce je pro dítě přichystáno.
- ❑ Rodič má souhlasit s principem odměn a trestů, pokud ve školce probíhají. Především v posledním roce před nástupem do školy by si dítě mělo být jasně vědomo, jaké jeho chování je dobré a z jakého důvodu a jaké je nevhodné.
- ❑ Ve školce má fungovat bohatá komunikace mezi rodičem a učitelem. Rodič ji má vyžadovat a má o ni mít zájem. Má souhlasit s tím, jak je nastaveno výchovné působení učitele, a být pak pokračovatelem toho, co se dítě ve školce naučí.
- ❑ Zda zvolit pro dítě „klasickou“ mateřskou školu, nebo alternativní, je na zvážení každého rodiče. Opět se má rodič podívat do školky, vnímat zásady školky a podle naturelu svého dítěte se rozhodnout. Mnohdy např. školka typu Montessori vychovává skvělou individualitu dítěte, která si dovede poradit s mnoha věcmi, dítě je samostatné, cílevědomé, často i dříve vyspívá. Pokud je to dítě, které si velmi rádo hraje s druhými dětmi, rádo spolupracuje a domlouvá se, je tento typ školky pro dítě náročný. Tato moje zkušenost vyplývá z některých supervizí v Montessori školce.
- ❑ Jak již bylo zmíněno v článku, je také velmi vhodné vnímat, zda má alternativní školka pokračování i v základní škole, a pokud ne, zda se dítě umí dobře přizpůsobit, nebo zda by bylo vhodné, aby v posledním roce návštěvy mateřské školy přestoupilo dítě do klasické mateřské školy. Dítě se v těchto letech má především učit vnímat a respektovat jinou autoritu. Má umět spolupracovat s druhými dětmi, podřídit se skupině, říct svůj názor, umět komunikovat s jiným dospělým člověkem. Má se učit úkol dodělat a soustředit se na něj. ■